

E-MASTERY ACADEMY
Plot No.45, H-Sector N-4 Cidco
Aurangabad

पैसा व भारतीय चलन व्यवस्था
Money and Indian Currency system

जागतिक पातळीवर इ.स.७०० पूर्वं अजिने बेटावर लिडिया राजाने सर्व प्रथम चलन निर्मिती केली. भारतात १५४० च्या दशकात शेर शाह सुरी यांनी रुपया चलनाची निर्मिती केली.

- **पैसा:** 'अर्थव्यवस्थेत वस्तू व सेवा खरेदी करण्यासाठी विनिमयाचे साधन व कर्ज घेणे व कर्ज परतफेड व्यवहाराचे साधन म्हणजे पैसा होय.'
- **पैशाचे वर्गीकरण:**
 १. विधीग्राह्य व कायदेशीर पैसा
 २. आभासी पैसा
- **पैशाची कार्य:**
 १. मूल्य संग्रहण
 २. व्यवहाराचे एकक
 ३. विनिमयाचे साधन
 ४. देयके देण्याचे साधन
- **पैशाचे वर्गीकरण**
 १. वस्तू पैसा
 २. धातू पैसा
 ३. चलन पैसा
 ४. कागदी पैसा
 ५. दर्शक पैसा
 ६. वैध पैसा
 ७. अमर्यादित पैसा
 ८. पर्यायी पैसा
 ९. बँक पैसा
 १०. पत पैसा
- **भारतीय नाणी:**
 १. १८३५ ते १९५७ पर्यंत भारतीय नाणे कायदानुसार चलन पद्धत
 १. १ रुपया=६४

२. २०११ भारतीय नाणे कायदा कायदानुसार चलन पद्धत
 १. १९५७ ची दशमान नाणे पद्धत रद्द (१ रुपया=६४ पैसे)
 २. २०११ भारतीय नाणे कायदा मध्ये १ रुपया=१०० पैसे नया पैसा
- **भारतीय नाणी (Coin Denomination)-२०११ नुसार**
 - १) ५० पैसे, १ रुपया, २ रुपया, ५ रुपया, १० रुपया,
 - **भारतीय नाणी निर्मिती ची टाकसाळ केंद्र**
 - **भारतात ४ टाकसाळ केंद्र**
 १. १८२९ मुंबई
 २. १९५२-कोलकत्ता
 ३. १९९७-हैदराबाद
 ४. १९८८-नोएडा
 - **भारतीय चलनी नोटा-कागदी चलन**
 - **कागदी चलनाचे प्रकार**
 १. परिवर्तनीय कागदी चलन
 २. अपरिवर्तनीय कागदी चलन
 ३. प्रातिनिधिक कागदी चलन
 - **कागदी चलन छापखाणे**
 १. १९२०-नाशिक रोड
 २. १९७४-देवास
 ३. १९९५-मैहसूर
 ४. १९९५-पश्चिम बंगाल

